

Dáma

 metafora

z dobré rodiny

ALVA VANDERBILTOVÁ

- ŽENA V RUKAVIČKÁCH, KTERÁ ZMĚNILA SVĚT

Therese Anne
Fowlerová

Mecenáška, vizionářka, bojovnice za ženská práva, a především sebevědomá žena, která se nenechala svázat konvencemi. To byla Alva Vanderbiltová, žena, která založila mimo jiné Metropolitní operu – poté, co bylo Vanderbiltovým upřeno privilegium pronajmout si lóži v Akademii umění. Její inteligence a odhodlanost ji nakonec přivedly k hnutí sufražetek. Stala se jeho významnou členkou, zasazující se mimo jiné za volební právo žen.

Román *Dáma z dobré rodiny* s nebyvalou bravurou popisuje nejen výjimečnou ženu, ale také energii přékypující New York a Paříž během tzv. Pozlaceného věku přelomu 19. a 20. století. Je to příběh ženy, která se nenechala utlačovat dobou, a raději ji měnila. A která do písmene, ač (možná) neúmyslně, naplnila moudrou radu: „Poprvé se vdej pro peníze, podruhé z lásky.“

Therese Anne Fowlerová

ALVA
VANDERBILTOVÁ,
DÁMA
Z DOBRÉ RODINY

Přeložila Věra Kotábová

metafora®

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Tato kniha je fikce. Jména, postavy, místa i události jsou dílem autorčiny obrazotvornosti nebo jsou použity v rámci fiktivního vyprávění.

A Well-Behaved Woman © 2018 by Therese Anne Fowler
Published by St. Martin's Press, New York, USA
Translation © Věra Kotábová, 2019
Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2019

All rights reserved

ISBN 978-80-7625-368-1 (ePub)

ISBN 978-80-7625-367-4 (pdf)

ISBN 978-80-7359-929-4 (print)

Johnovi, z mnoha důvodů

OBSAH

I	11	
II	18	
III	38	
IV	54	
V	60	
VI	89	
VII	108	
VIII	113	
IX	131	
X	139	
Její druhé dějství		153
I	155	
II	171	
III	182	
IV	193	
V	199	
VI	215	
VII	226	
VIII	245	
Přelévání		259
I	261	
II	270	
III	282	
IV	300	
V	313	
VI	341	
VII	361	
VIII	380	
IX	390	
X	406	
Konstelace	421	
I	423	
II	435	
Autorčina poznámka		447
Poděkování	451	

Ženin osud je dán láskou,
kterou přijímá
– *George Eliot*

PERLY

Má oči jasné jako diamanty,
jak perly nevinné rtíky,
toť drahokamy nevěstiny,
zdobící americké dívky.

Z Příručky pro mladé dámy
(neznámý autor)

II

KDYŽ SE JÍ PTALI na Vanderbiltovy a Belmontovy, na jejich oslavy a akvizice, honosné domy a plesy, soudní pře, zra-
dy a roztržky, když se jí tedy ptali, jak se stalo, že se ocit-
la uprostřed toho všeho, Alva vždycky odpovídala, že to
začalo úplně obyčejně. Byla jednou jedna zoufalá mla-
dá žena, poloviční sirotek, jejíž otec navíc umíral stejně
rychle, jako mizely i jeho peníze. Psal se rok 1874. Léto.
Bylo jí jednadvacet a připadala si jako přezrálé ovoce
hniјící na větvi.

„Děvčata, zůstaňte pohromadě,“ zavolala paní Harmono-
vá na osm dívek, oblečených v obyčejných denních ša-
tech a kloboucích bez stuh, které právě opustily bezpečí
dvou povozů a shlukly se jako housata před činžovním
domem. Budovy v téhle čtvrti byly natěsnané a přečpané.
Cihlami vydlážděné vozovky úzkých ulic hyzdily koňské
koblíhy, které vydávaly v odpoledním žáru štiplavý puch.
Postranní uličky byly poseté vyhozenými roztrhanými
matracemi, polámaným nábytkem a zrezivělými plechov-
kami. V nehybném vzduchu se převaloval kouř z uhlí.
Z oken jedné prádelny vedle druhé se po celém bloku
domů od Broome Street až po Grand Central linuly čpa-
vé výpary.

„Zůstat pohromadě?“ podivila se Alvina sestra Armi-
de. „A kam si asi tak představuje, že bychom šly?“

„Nejspíš někam k čertu,“ odpověděla jedna z dívek. „Jako všichni tady.“

Dívka, která promluvila, byla slečna Lydia Rooseveltová z rodiny Rooseveltovy, žijící v Oyster Bay, sestřenice nebo možná neteř (Alva si nevzpomínala přesně) jedné za zakladatelek dobročinného spolku. Kdyby se Alva zeptala, určitě by ji do posledního detailu obeznámila s rodinnou historií. Alva se ale nezeptala.

Mezi „všechny“, které měla Lydia na mysli, patřily ony početné vychrtlé dívky a ženy, obtěžkané balíky prádla spěchající za prací, několik starých mužů posedávajících na stoličkách nebo opírajících se o zeď a ty nejšpinavější děti, jaké kdy Alva viděla, hrající si na ulici.

Slečna Hadley Bergová, přítelkyně slečny Rooseveltové z jejího společenského okruhu, řekla: „Abychom byly fér, co jiného jsme mohly čekat? Tihle lidé se jako podřadní už narodili.“

„Tomu snad nevěříte,“ odporovala Alva.

„Nevěřím čemu?“ opáčila slečna Bergová a upravila si klobouk tak, aby jí stínil tvář. „Že jsou podřadní?“ Ukázala na chlapečka, který si prohlížel kolena plná strupů a šťoural se přitom v zubech. „Že je jejich chudoba přirozená?“

„Ano,“ souhlasila Armide. „Prostředí zajisté hraje roli.“

Alva se na ni podívala. Obě věděly své. Jestli se jejich životní poměry rychle a dramaticky nezlepší, ony i jejich dvě mladší sestry mohou být zrovna tak dobře těmi, kdo bude žít v jednom pokoji bez tekoucí vody a usilovat o nějakou obživu v tmavé uličce nebo na dvorku všem na očích. Už teď úzkostlivě odměřovaly porce jídla, omezovaly zábavu a musely si vystačit se dvěma sloužícími tam, kde byly zvyklé mít jich devět. A tuhle trpkou pravdu skrývaly, jak jen dovedly.

Skupinka čekala, až paní Harmonová vydá pokyny kočím, kam mají vyložit jejich košíky. Každý z nich ob sahoval dvacet mušelinových sáčků zavázaných motou-

zem. Byla v nich malá šicí sada obsahující dvě jehly, nit, špendlíky a náprstek a dále kostka mýdla, knížečka povzbudivých říkanek, lízátko a čtyři centy. Dívky strávily dopoledne plněním pytlíků a teď se je chystaly předat nejchudším dětem na Manhattanu – nalezcům, malým tulákům, dětem přistěhovalců, sirotkům, pouličním darebům, zkrátka všem, na koho si jen vzpomenete. Paní Harmonová mínila, že zručná osoba, která se naučí šít, si může vydělat až deset dolarů týdně. A i ti nejmenší si mohou přijít až na dvacet centů denně, což může být zásadní změna v jejich životě.

„Ty bílé chlapce můžete umýt, poslat do školy, ale stejně z nich nebudou gentlemani,“ usoudila slečna Rooseveltová. „Nemůžou. Bůh to s nimi nezamýšlel.“

Slečna Bergová dodala: „Kdyby tahle sorta lidí dokázala odolat alkoholu, když se objeví nějaká nesnáz...“

„V tom to právě je,“ navázala slečna Rooseveltová, „Irové se prakticky rodí opilí a jejich mužští – přiznejte si to – se bez lahve neobejdou, ať dělají, co dělají. A dokonce i jejich ženy k alkoholu tíhnou. Museli jsme kvůli pití propustit minulý týden služku. Matka ji načapala úplně namol, jak si strká do kapsy stříbrné přibory!“

„Němci jsou skoro stejně strašní,“ poznamenala slečna Bergová.

„To je fakt, my jsme měly hroznou německou vychovatelku,“ souhlasila Armide.

„Měly? Kdo se teď stará o vaše sestry?“ podivila se slečna Rooseveltová.

„Armide,“ odpověděla Alva. „Je víc než kompetentní, a co maminka umřela, sestry chtějí jen ji.“

„Čtyři neprovdané dívky bez matky?“ potřásla hlavou slečna Rooseveltová. „To je nanejvýš nešťastné.“

„Ale nejhorší jsou židovky,“ nevzdávala se tématu slečna Bergová. „Tedy ne pokud jde o pití. Mám pocit, že tvrdý alkohol mají zapovězený. Jsou takové... zálučné a podvodné. *Potměšilé*, to je to správné slovo.“

„Předpokládám, že bílé křesťanské Američanky jsou perfektní,“ sekla ironicky Alva.

Slečna Rooseveltová protočila panenky: „Jen konstatujeme fakta, slečno Smithová. Možná kdybyste měla lepší vzdělání, poznala byste, jak hloupě mluvíte.“

Armide se postavila mezi ně. „Mám pocit, že paní Harmonová už je hotová.“

„Takže děvčata,“ připojila se k nim paní Harmonová. „Připomínám vám, že správné křesťanky jsou velkorysé skutkem *i slovem*.“ Nasměrovala každou k jednomu košíku a přiměla je, aby si vybraly partnerku. Pak pokračovala: „Každý se může povznést, bez ohledu na původ. Když člověk dostane správné ponaučení a výcvik, může být spořádanou a zodpovědnou osobou.“

„Ano, paní Harmonová,“ zašvitořily dívky sborem.

Spořádaná a zodpovědná. To je nejvíc, v co by mohla Alva a její sestry doufat za předpokladu, že se alespoň jedna z nich dobře vdá, což je obtížný úkol, jestliže nemají co nabídnout. Když sestry Smithovy přišly z potupeného Jihu do New Yorku a pak se sem znovu vrátily poté, co prožily válečné roky ve Francii, nebyly už dobrou partií pro zazobané mladé muže ze starobylých manhattanských rodin. Nebyly ani dost významné pro vlny mladých zbohatlíků, kteří se sem drali v celých tlupách a toužili vystoupat po společenském žebříčku. Musely se zaměřit na úzkou vrstvu někde mezi těmito dvěma skupinami.

Jenže to zatím zůstalo bez odezvy. Mělo to jeden háček: byly čtyři perfektně vychované mladé dámy v tlačenici mnoha dalších, jim podobných a po válce zbývalo o poznání méně mužů, o něž mohly usilovat. Když se to vzalo kolem a kolem, Alva váhavě souhlasila s tím, že se pokusí okouzlit jednoho z těch chlapíků, a mohla jen úpěnlivě doufat, že ke svatební dohodě dojde v horizontu několika týdnů.

Paní Harmonová vešla do budovy a mladé dámy se seřadily za ní. Zastavily se v zapáchající tísnivé hale.

Vzduch tam byl o hodně teplejší než venku. Paní Harmonová si otřela čelo a krk. Slečna Rooseveltová si přitiskla kapesníček k nosu.

„Když budeme dostatečně efektivní, nebudeme tu muset být dlouho,“ vyslovila se rozhodně paní Harmonová. Přidělila slečnám Rooseveltové a Bergové přízemí a pak vedla svůj houf do dalších pater. „Smithovic dívky, vy budete mít třetí patro,“ ukázala směrem do temného vnitřku budovy. „V pořádku? Budu venku, kdybyste mě potřebovaly.“

„To je mi vás líto,“ usklíbla se slečna Rooseveltová.

„Mně taky,“ přidala se slečna Bergová. „Slyšela jsem, že nahoru dávají malomocné a idioty.“

„I malomocní a idioti si zaslouží naši dobročinnost,“ odpověděla Armide a výstražně se podívala na Alvu, aby se nepouštěla do debaty.

Alva vyrazila po schodech nahoru. Nedopřeje jim té satisfakce, aby si myslely, že ji urazily. Přízemí, nebo třetí patro – jaký je v tom rozdíl? Jen okolnosti. Nic podstatného.

Armide šla těsně za Alvou. Pach moči byl čím dál silnější, stoupal po schodišti nahoru spolu s horkým, vydýchaným vzduchem. Alva se snažila mělce dýchat ústy, zavěsila si košík na předloktí a oběma rukama si přizvedla sukni, aby ji uchránila před mastnou špínou z podlahy. Slyšela, jak ostatní už dole klepou na dveře. *Dobré odpoledne, madam...*

Instrukce zněly: po dvou dívkách na patro, zastavit se u každého bytu. *Na dveře klepat zdvořile, představit se, zeptat se na děti. Budou-li pozvány dovnitř, mají zůstat v předškolní a ničeho se nedotýkat. Vši a blechy skáčou!* Mají nabídnout jednu sadu dárků každému dítěti mezi šesti a čtrnácti lety. Ve čtrnácti se už musí každý postarat sám o sebe. To už by si měl umět obstarat prostředky a nenechat se vyšoupnout z domova a poslat z Hlavního nádraží bůhvíkam, nejspíš na práci někam na farmu, na plantáž

nebo do dolů. Alva slyšela, že některé jižanské rodiny si braly chudé děti, aby jim nahrazovaly otroky, o něž přišly po zrušení otroctví. Některé dívky byly poslány na Západ do nových teritorií, kde se musely stát manželkami. Představovala si to: osiřelé, vyhnané ze sirotčince a nucené provdat se za starého, podobaného a tabák žvýkajícího osadníka, vstávat před rozbřeskem, aby podojily kozu nebo krávu, jedno usmrkané dítě v náručí a druhé na cestě... Alva byla šťastná, že její nejmladší sestře Julii už bylo patnáct.

Alva a Armide vystoupaly až do ztemnělého třetího patra a zastavily se, aby popadly dech. Byl tam divný kovový puch, štiplavý a pronikavý. Alva zapátrala, odkud se bere, a všimla si mladé ženy ležící nehybně u druhých dveří. Krev, tak tmavá, že vypadala skoro jako černá, se v kaluži rozlévala zpod promáčené sukně. Armide vydechla, otočila se a běžela dolů po schodech, aby s paní Harmonovou přivolaly pomoc.

Chvějící se Alva si klekla u dívčina ramene a vzala ji za ruku. Byla studená a ochablá. Pohlédla na její hrudník; nezvedal se. Přiložila k němu ucho. Ticho.

Posadila se. Ruce se jí třásly a tělo chvělo tak zimničně, že se musela obejmout oběma rukama a pevně si je přitisknout na žebra.

Dívka byla mrtvá. Zemřela vyděšená a v bolestech.

Před dvěma lety byla Alva na nějakém večírku, kde se dvě ženy středního věku, dobře živené a ověšené perlami a kožešinami, bavily o výletu do slumů:

Nebylo to fascinující?

Ano, strašně! Představ si, že bys tak žila – to bys asi dlouho nevydržela.

Lidé radši umřou, jen aby se odtamtud dostali!

Smály se vlastní chytrosti. Alva se také smála, nevědoma si tenké hranice mezi bohatstvím a chudobou. Umřít, aby se odtamtud dostali, cha, cha!

Teď tu sedí u mrtvé dívky. Zemřela vyděšená z toho,

co se jí přihodilo, anebo v úlevě, že už to bude mít za sebou?

Někdo běžel nahoru po schodech.

„Katie?“ vyhrkla dívka, nápadně podobná té mrtvé. „Ach ne, ne, ne!“ Alva se odsunula, když děvče pokleklo, vzalo mrtvou za ramena a pokusilo se ji zvednout. „Katie, no tak,“ vzlykala. Hlava mrtvé se zvrátila dozadu. V dívčiných očích se objevila panika. „Říkali, že poslali pro doktora, ale že to možná bude trvat několik hodin. Odkud krvácí? Co uděláme?“

„Je pozdě,“ konstatovala Alva. „Je mi to líto. Už nedýchala, když jsme... Přišly jsme pozdě.“

„To nemůže být pravda!“ křičela dívka. „Co se jí stalo? Když jsem ráno odcházela, nic jí nebylo.“

„Je mi to strašně líto.“

Alva měla v peněžence asi padesát centů. Ruka se jí třásla, když je podávala děvčeti. „Víc nemám, ale...“

Dívka ji odstrčila. „Peníze to nespraví!“

„Můžou trochu pomoci...“

„Vy... *lidi*. Vypadněte odsud,“ vykřiklo děvče. Tváře měla červené a tekly jí po nich proudy slz. „Ven!“

„Je mi to líto,“ zopakovala Alva a nechala tam dívku čekat na pomoc, která jí nebude k ničemu. V hlavě jí zněla ozvěna jejích slov. Peníze jí nepomůžou, to je pravda... *Ale prosím, Bože, pomyslela si, ať pomůžou mně.*

III

OSTATNÍ VDAVEKCHTIVÉ DÍVKY byly půvabné, měly mléčně růžovou pleť a postavy ve tvaru přesýpacích hodin. Hedvábné šaty se na nich třpytily jako vodní hladina koupající se ve slunečním svitu. Jídelna prázdninového resortu v Greenbrieru byla takových dívek plná. Garde jim dělaly matky, které především dávaly pozor, aby dodržovaly správný úhel mezi šálkem a zápěstím. Zároveň šeptaly diskrétní pokyny, a sice: *sed' rovně, usmívej se, tvář se stydlivě, sklop řasy*. Mladí muži, na něž na každého připadaly zhruba tři dívky, měli naškrobené bílé límečky, lněné kabáty a pozorovali své okolí, usmívali se a přikyvávali, jako by byli na trhu.

Slečna Consuelo Yznagaová, Alvina nejbližší přítelkyně už od dětských let, kdy spolu trávily prázdniny v Newportu na Rhode Islandu, právě vymyslela plán. Trvala totiž na tom, že Greenbrier je to *správné* místo, kde lze najít manžela pro Alvu. Consuelo – se svými penězi, oslnivým vzhledem a kontakty – na sňatek nijak nespěchala. Nepotřebovala to. Její otec dokázal svůj majetek uchovat.

Peníze Yznagaových pocházely z kubánské cukrové třtiny. Před válkou rodina každé léto přesídlila z Kuby za mírnějším podnebím Newportu a zpravidla si pronajala dům na stejném místě, kam se uchýlovali Smithovi před dusným parnem Manhattanu. Pan Yznaga rád říkával: „Člověk musí být věrným služebníkem země, z níž po-

chází jeho bohatství.“ Byla to zaobalená kritika Alvina otce, kterému se víc dařilo prodávat bavlnu z rodinných plantáží než je zvelebovat. Mezinárodní obchody se dělaly v New Yorku, a tak Murray Smith přestěhoval svoji manželku a dcery tam. Alva a Consuelo se nenechaly vyvést z míry napětím, jež panovalo mezi jejich otci, a přilnuly k sobě s neutuchající náklonností bezstarostného dětství, protože to, co měly společného, pro ně bylo důležitější než rozdíly.

Za války spolu každoročně trávily na jaře několik týdnů v Paříži. Když zrovna nebyly spolu, pilně si dopisovaly. Později Consuelin otec využil obchodní příležitosti a koupil dům na Manhattanu krátce poté, co se tam vrátili Smithovi, a přítelkyně se tak znovu setkaly. Alva si byla jistá Consueliným přátelstvím a naopak. Nic je nemohlo rozdělit. A i když na Smithovy přišly zlé časy, Consuelo zůstala Alvinou nejvěrnější přítelkyní.

A právě ona teď rozhodla, že nejvhodnější partií pro Alvu bude William K. Vanderbilt, s nímž se o rok dřív sama seznámila v Ženevě. W. K., jak mu říkali, byl mladý muž pocházející ze zámožné rodiny, která sice sídlila na Manhattanu už třetí generaci, ale dosud se jí úplně nepodařilo proniknout mezi společenskou smetánku. A jak mu to Consuelo předestřela, Alvina neposkvrněná rodinná historie spolu s Vanderbiltovými penězi a vlivem umožní vystoupat po společenském žebříčku ruku v ruce Vanderbiltovým i Smithovým.

To byla optimistická předpověď.

Podle Consueliných předpokladů byl W. K. příznivě nakloněn jejím návrhům i Alvě. Podle té byl spíš jako rozpustilý štěně; když se několikrát setkali, krátce se přátelsky očichali, řečeno psí terminologií, než odskotačil jinam. Ale každopádně se zdálo, že ji má dost rád. Ale zrovna tak se zdálo, že rád žertuje s přáteli, jezdí se čtyřspřežím v Central Parku, podvádí v kartách, účastní se jako člen posádky závodů na jachtách a žoviálně vtipku-

je s mladými dámami, mezi nimiž byla Alva jen jednou z mnoha. „Alva Smithová? To je taková čistá, zodpovědná duše,“ tvrdil svým přátelům, ale pak se připojil k některé její konkurentce s atraktivnějšími přívlastky.

„Podívej,“ ukázala Consuelo na trojici mužů, kteří právě vstoupili do velkého sálu s vysokými stropy. „Říkala jsem ti, že tu bude.“

Privolala ke stolu číšníka a podala mu svou vizitku, na niž spěšně naškrábala vzkaz.

„Tamten mladý muž v modrém saku je pan Vanderbilt. Řekněte mu, že bychom byly rády, kdyby se k nám se svými přáteli připojil.“

Číšník odspěchal a Alva si ztěžka povzdychla.

„Jsi nervózní?“ zeptala se Consuelo. „Nebud'. Uvidíš, že přijde.“

„A pak co?“

„Pak takhle uchopíš šálek...“

„Mluv vážně, Consuelo.“

„A přestaň se mračit. ‚Zdrženlivý, ale přívětivý a půvabný vzhled se očekává od každé mladé dámy, která doufá upoutat charakterního muže s vybraným vkusem.‘ Četla jsem to v příručce dobrého chování. A to ani nezmiňuji, že když se mračíš, přidává ti to alespoň šest let. To je vědecky dokázáno.“ Consuelo se odmlčela a pak se zamračila. „Propána, co je zas tohle?“

Alva se otočila právě včas, aby zahlédla, že ke stolu mladých mužů přistoupil jiný číšník, zatímco ten jejich se teprve propracovával plným sálem. Číšník, který tam dorazil jako první, podal W. K. nějaký vzkaz a ukázal na nedaleký stůl obsazený několika dívkami. Když muži vstali, W. K. se svými tmavě plavými vlasy a lenivým úsměvem neztrácel čas a vydal se k vedlejšímu stolu, přičemž se sotva zastavil, aby si vzal Consuelinu navštívenku a strčil ji cestou do kapsy.

„Tak tedy,“ usklíbla se Alva na Consuelu, „tolik, pokud jde o tvé pletichy.“